

zervatorskoj struci, bilješke, literatura s dodatnim informacijama i kazalo (str. 319-352).

Nakon svega navedenog možemo zaključiti kako priručnik *Photographs of the Past* bez dvojbe predstavlja idealnu polazišnu točku za sve pojedince čiji profesionalni ili osobni interesi idu u smjeru razumijevanja i zaštite fotografija. Napisan sustavno i razumljivo, a istodobno s mnoštvom detalja i korisnih savjeta, nametnuo se kao nezaobilazna literatura za svakog skrbnika fotografskih zbirki, pogotovo ako je osoba na početku puta kroz široki spektar povijesnih fotografskih procesa koje treba razumjeti, identificirati i zaštititi. U prilog tome govori i činjenica kako je knjiga osim na engleski, prošle godine doživjela svoj prijevod i na španjolski jezik te tako postala dostupna uistinu širokoj publici diljem svijeta. Time su konzervatori, arhivisti, kustosi, kolekcionari, trgovci umjetninama, studenti i sami fotografi dobili referentnu publikaciju posvećenu razumijevanju i očuvanju ovog sveprisutnog oblika kulturne baštine koji je kroz protekla dva stoljeća nepovratno izmijenio vizualnu kulturu.

Hrvoje Gržina

Petersohn, J. *Kaiserlicher Gesandter und Kurienbischof. Andreas Jamometić am Hof Papst Sixtus' IV. (1478-1481)*. Hannover : Aufschlüsse aus neuen Quellen, 2004.

Dojmljiva monografija o carskom poslaniku i kurijalnom biskupu Andriji Jamometiću iz pera Jürgena Petersohna novija je u nizu studija što su ih inozemni autori posvetili ovoj intrigantnoj osobi. Iako Jamometić nije nepoznat hrvatskoj historiografiji, ovom gorljivom borcu za poboljšanje stanja u Crkvi, kod nas još uvijek nije posvećena zaslužena pažnja.

Jamometićem su se strani autori i ranije bavili (o njemu je već polovicom 19. st. pisao Jakob Burckhardt), ali je njihova slika o njemu bila krnja, znatnim dijelom i pogrešna, jer nisu poznavali mnoge važne izvore koji bacaju novo svjetlo na njegovo djelovanje. Nepoznavanje niza izvora što ih je Petersohn pronašao u Tajnom vatikanском arhivu, državnim arhivima Milana, Mantove, Venecije, Firenze i Bazela te u arhivu njemačke nacionalne crkve S. Maria dell' Anima u Rimu, a po prvi ih je put predstavio javnosti upravo u ovoj monografiji, ranije je dovodilo do krivog tumačenja nekih događaja iz biskupova života, a neki čak nisu niti uzeti u obzir. Petersohnu pak, s druge strane, ovi izvori dopuštaju novo tumačenje Jamometićevih postupaka.

Nakon predgovora, popisa izvora i literature (*Vorwort*, VII-VIII; *Inhaltsverzeichnis*, IX-X; *Siegeln und Abkürzungen*, XI-XII; *Quellen- und Literaturverzeichnis*, XIII-XXVIII), dolazi uvodno poglavlje u kojem su naznačena pitanja kojima će se autor baviti u monografiji (*Einleitung*, 1-9). Jamometićev život prije ulaska u diplomatsku službu predstavljen je u zasebnom poglavlju (*Vorgeschichte: Herkunft, Ausbildung, Aufstieg*, 10-19), a zatim Petersohn u tri glavna poglavlja predstavlja Jamometića kao careva poslanika na Kuriji (*Kaiserlicher Gesandter am Papsthof*, 20-79), kao kurijalnog biskupa (*Kurienbischof*, 80-103) te analizira krizu u odnosu Jamometića i pape Siksta IV. (*Die Krise im Verhältnis zu Papst Sixtus IV.*, 104-129). Tri glavna poglavlja slijedi tumačenje (ne)opravdanosti Jamometićeva samoproglašenja kardinalom (*Ein Nachspiel und dessen Voraussetzungen: „Kardinal“ von S. Sisto*, 130-139). Kao priloge

nalazimo 18 izvora prvi put objavljenih u ovoj monografiji (*Beilagen: Ungedruckte Quellen aus den Jahren 1479-1484*, 141-178), a knjiga završava kazalom mjesta i imena (*Register*, 179-184).

Unutar poglavlja u kojem se Petersohn bavi Jamometićeovom ulogom careva poslanika na Kuriji nalazi se više cjelina, od kojih se prva bavi Jamometićeovim položajem na dvoru cara Fridriha III. te titulama i praksom tituliranja na carevu dvoru. Složenost međunarodne situacije u kojoj se Jamometić našao kao carev poslanik prati se u dijelovima knjige o Jamometićeovim misijama u Firenci, Veneciji i čak četiri misije u Rimu te do izuzetno zanimljive Jamometićeve uloge u rješavanju tzv. Pazzi krize ili zavjere, *de facto* unutartalijanskog događaja koji je u vrijeme opasnosti od Turaka imao velik utjecaj na europski sustav ravnoteže. Jamometićevo djelovanje u ulozi careva poslanika na papinskom dvoru može se relativno dobro pratiti preko sačuvanih carevih instrukcija te podeblje korespondencije između careva i papinskog dvora vezane uz tadašnje teme pregovora. „Ambassadeur de l'Empereur d'Allemagne“, kako je Jamometić tituliran u jednom izvješću francuskih poslanika na papinskom dvoru, imao je nimalo laku zadaću da, osim „smirivanja“ francuskih diplomata, „pomiri“ i careve i papine planove. Petersohn nimalo ne sumnja u diplomatsku sposobnost nadbiskupa od Krajine, a preko njegove uloge na Kuriji oslikava i onovremenu globalnu politiku, kao i diplomaciju kasnog srednjeg vijeka. U vrtlogu želja i interesa francuskog kralja, talijanskih država, njemačkog cara te pape, trebalo je zadržati kakav-takav mir među europskim silama kako preveliki razdori ne bi omogućili Turcima dublji prodor na europski kontinent. Česte promjene na Kuriji u odnosu s drugim suvremenim silama mijenjale su i Jamometićeov položaj, pa je on uz to što je bio carev poslanik, lukavim postupcima pape Siksta IV. na neki način postao i pomoćnik u poslovima Kurije. Jamometić si je narednih mjeseci osigurao velike zasluge: francusko je poslanstvo odustalo od koncila kojim je prijetilo papi, a održalo se i jedinstvo Italije. Kao poslanik cara Fridriha III. Jamometić je stekao reputaciju sposobnog i angažiranog diplomata, a ugled što ga je tada uživao ocrtava se u dosad nepoznatim i neobjavljenim pismima biskupa Bartolomea Marasce kojima se autor bavi u posljednjoj cjelini prvog dijela knjige.

Drugo veće poglavlje posvećeno je Jamometićevoj ulozi kurijalnog biskupa. Koristeći i u analizi ove Jamometićeve uloge nekoliko dosad nepoznatih izvora, Petersohn iznosi tezu da je Jamometićevo uključivanje u Kuriju omogućeno prvenstveno njegovim odnosom s papom. Tome u prilog donosi nekoliko zanimljivih detalja iz Jamometićeve službe na Kuriji, kao što su papina briga za Jamometićevo financijsko stanje te povjeravanje zadaća od posebnog interesa za Kuriju.

Posljednje poglavlje ove monografije promatra pogoršanje odnosa pape i Jamometića, ali i vrlo zanimljivo papino nastojanje da se taj odnos popravi. U rekonstrukciji tijeka razvoja krize Petersohn koristi dosad nepoznate izvore vladarske kuće Sforza koja je pažljivo pratila način na koji je Kurija postupala s poslanikom njemačkoga cara tijekom uhićenja, zatočenja i zatim puštanja na slobodu. Ovdje su u prvom planu izvještaji predstavnika i promatrača milanskog vladara na Kuriji, biskupa Brande von Coma, apostolskog protonotara Antonia Trivulzia i Brande Castiglionija. Spomenuti izvještaj poslužio je Petersohnu i za opovrgavanje nekih dosadašnjih tvrdnji, a ujedno ga majstorski koristi kao dodatni prilog za upoznavanje diplomatske prakse na dvoru Fridriha III. Na zanimljiv način opisuje složene odnose u diplomats-

kim krugovima koje katkada ni sami diplomati nisu znali prenijeti i sa sigurnošću protumačiti svojim nalogodavcima.

Petersohn se od svojih prethodnika (Schlecht, Pastor) razlikuje u tumačenju Jamometićeva uhićenja. Jamometićeva želja da se Kurija reformira *in capite et in membris* bila je toliko snažna i bez ikakvih primisli o vlastitom koristoljublju, tvrdi Petersohn, jer je papu javno kritizirao i pred njim samim i pred kardinalima, pa tu ne može biti riječi o pohlepi za čašću i slavom nedodijeljene časti kardinalata. Iako je papina zovolja prema Jamometiću tijekom 1481. sve više jačala, po oslobođanju iz zatočeništva u Andeoskoj tvrđavi Jamometićev je položaj bio sasvim otvoren, kao što mu je bila otvorena i mogućnost daljnjeg bavljenja diplomacijom. Korespondencija pape i cara Fridriha III., izvještaj Brande Castiglionija vojvodi Ferrare i Modene, kao i izvještaji poslanika milanskog vlastodršca to potvrđuju. Sudeći prema prepisci cara i pape, njihov je odnos za jedno vrijeme pogoršan upravo zbog Jamometićeva uhićenja. Zahvaljujući spomenutim izvorima Petersohn smatra neispravnom tvrdnju Jacopa Gherardija da Volterre i njegovih istomišljenika da je papa Jamometića oslobodio na molbu venecijanskog biskupa Michiela. Smatra da je ovakav rezultat polučen prigoovorom i zauzimanjem cara Fridriha.

Još jedan izvještaj biskupa Brande von Coma i Antonia Trivulzia milanskom vladaru Ludovicu il Moru, baca potpuno novo svjetlo na događaje što su uslijedili nakon Jamometićeva oslobođenja. Dosad nepoznati izvor o Jamometićevoj audijenciji kod pape pokazuje da je Jamometić na Kuriji bio rehabilitiran te da ga je papa, poznavajući i priznavajući njegove vrline, želio i dalje zadržati na Kuriji! Ipak, časti i priznanja što ih je tih dana Jamometić doživio u Rimu nisu bile dovoljne da ga tamo i zadrže, kao što nije bilo dovoljno niti papino insistiranje na njegovu ostanku. Jamometićev odlazak u Bazel (ne zna se da li s papinim dopuštenjem ili bez njega), nije odlazak gnjevna zatvorenika željnog osвете zbog zatočenja u Andeoskoj tvrđavi, tvrdi Petersohn, već rehabilitirane osobe, javno primljene od pape, osobe čiji je pokušaj održavanja koncila u Bazelu bio odraz vlastitih uvjerenja da zbivanja kojima je kao carski poslanik i kurijalni biskup svjedočio u Rimu i na Kuriji, ne smiju biti odraz stanja Crkve. Čitajući Petersohnovu monografiju ostaje dojam da je Jamometić i dalje mogao biti vrlo aktivno uključen u život Kurije, samo da je htio. Međutim, očito nije. Barem ne u takvoj Kuriji. Za njega su postojale važnije stvari od građenja karijere na istoj. Promatramo li Jamometića u tom kontekstu, možda nam se usporedba sa Savonarolom, što ju Petersohn donosi na početku svoje knjige, učini manje nevjerovatnom.

Ono što ovu knjigu čini dodatno zanimljivom jest i napetost kojom autor opisuje događaje. Za historiografske radove pomalo neobična, nalik na onu u kriminalističkim romanima, uspješno je korištena u tumačenju izvora korištenih pri pisanju ove monografije. Iako je svoj život završio tragično, a koncil što ga je namjeravao sazvati nije uspio, Petersohnova je monografija snažan prilog tezi da Jamometić nije bio samo prolazna figura.

Ivanka Magić